

Dialog cu compozitorul Octavian Nemescu

*„Antica triadă a reunirii Adevărului cu Binele și
Frumosul ar trebui restaurată,
reînodată și reînnoită de urgență.”*

George Balint: *Maestre Octavian Nemescu, în mai 2014, prestigioasa revistă germană dedicată muzicii noi – MusikTexte nr. 141 a publicat un amplu interviu cu dvs. Vorbeați acolo cu precădere despre modelul conceptual care stă în orizontul compozițiilor proprii, prin care descrieți un mod cosmogonic de relaționare cu arhetipurile Universului, așa cum îl știm sau cum ne imaginăm că-l cunoaștem...*

Octavian Nemescu: Într-adevăr, prestigioasa revistă germană MusikTexte, dedicată exclusiv muzicii contemporane, una dintre foarte puținele publicații de specialitate care mai supraviețuiește astăzi în urma crizei economice (declanșate începând cu 2009), dar și a indiferenței generale crescânde, față de problematicile muzicii culte, mi-a solicitat un amplu spațiu de interviu în Nr.141/mai 2014. Apropó, profit de ocazie pentru a lăuda existența celor 2 reviste muzicale ale U.C.M.R.-ului, revistele „Muzica” și „Actualitatea muzicală”, care, în ciuda aceluiași context potrivnice și datorită unei pricepute administrări la nivelul breslei, reușesc să fie încă în viață. Asta, în timp ce, bunăoară, la Paris, fosta capitală a avangărzilor, la fel de prestigioasa revistă dedicată muzicii, intitulată „Le Monde de la Musique”, a sucombat acum câțiva ani.

Revenind acum la interviul din „MusikTexte”, cel care m-a interogat și care a comentat declarațiile mele a fost Thomas Beimel, un prieten al muzicii contemporane românești, fiind el însuși compozitor și interpret de muzică nouă, muzicolog și colaborator al revistei și al postului de radio „Deutschlandfunk”. Titlul interviului, tradus în română, este: **„În căutarea unisonului cu Universul”**. Prin intermediul lui Thomas Beimel revista s-a arătat, mai întâi, foarte interesată de istoria și problematicile muzicii spectrale românești, a celelalte arhetipale, cât și de alte preocupări estetice ale subsemnatului. Am discutat aici despre *muzica imaginară*, despre cea *implozivă* („Spectacol pentru o clipă”), despre *Multi-, Post-, Non-, Pre- și Meta-simfonii*. Despre *Metastil (Metatonal), Politemporalitate, Ritual și artă ecologică*. Apoi, m-am referit la *muzica Timpului și a Locului*. De asemenea și la proiectul, experimentul *muzicii de Altitudine*, având lucrări destinate a fi cântate fie într-o *Piramidă cu vârful în jos* (în „Muzica” sau „Cartea orelor”) sau cu *vârful în sus* (în „Muzica pentru o oră Fatală”). În aceste cazuri am relatat că încerc să propun o cântare pentru etajul IV, de pildă,

diferită de cele realizate la etajele III, II, I sau la parter ori la subsol. În „Muzica orelor”, „Cvartetul de la miezul nopții” este gândit în vederea unei interpretări la subsolul (în pivnița) piramidei, cu fiecare ora a dimineții ridicându-se și altitudinea cântării, urmând ca muzica amiezii („A=1”) să fie realizată la etajul XI, (deci la nivelul cel mai înalt de altitudine). Așadar orele dimineții reprezintă o Urcare a etajelor piramidei, iar cu fiecare ceas al după amiezii și al serii, spre miezul nopții, se produce o Coborâre.

G.B.: *În urma publicării interviului la care ne referim am înțeles că au survenit o serie de reacții, pozitive de altfel, din partea unui mediu științific, altul decât cel teritorializat de muzicienii teoreticieni...*

O.N.: La Geneva și Lausanne există un grup de persoane asociate sub titulatura ARCHEBOLE, care dorește să continue și să lărgască cercetările pe

Octavian Nemescu

direcții arhetipale stabilite de Jung. Să nu se uite faptul că acesta și-a trăit o bună parte din zilele sale de activitate, în tărâmul psihiatriei, pe respectivele meleaguri. Cei mai mulți membri ai grupului sunt oameni de știință (fizicieni universitari, psihiatri, specialiști IT, etc.). Aproape toți, dorind să-și lărgască orizontul cultural, au urmat și cursuri de compoziție cu Lucian Meșianu (vechiul meu coleg și prieten, aș putea spune chiar frate pe anumite direcții estetice,

încă din perioada de studenție). El a știut să le predea acestora anumite cunoștințe componistice-muzicale pe sinteza știință-artă. Iar cursanții lui de altă specialitate nu au dorit să-și facă din compoziție o meserie. Există în societatea ARCHEBOLE (care are și o revistă cu acest titlu) și câțiva muzicieni compozitori.

Ei bine, aflând de interviul meu din revista MusikTexte, am fost invitat de către această asociație, pentru a susține la Institutul „Ribaupierre” din Lausanne 3 conferințe și audiții muzicale, în ipostaza unui masterclass, în 3 zile diferite. Cei care m-au invitat au fost, mai întâi, interesați de modul cum aplic eu ideile și principiile arhetipale în compozițiile mele. Le-am propus, ca pe lângă prelegerile pe această temă, să le prezint, prin audiții și comentarii, lucrările subsemnatului din ciclul „Muzica (Cartea) Orelor”, aflate pe panta de coborâre a Piramidei, cuprinse între ora Amiezii și cea a Mieuzului nopții (deci între etajul XI și parter), atâtea câte am reușit să le înregistrez până acum, sub titulatura „**MUSIQUE pour DESCENDRE**”.

G.B.: *Cum vi s-a părut a fi fost primite conferințele de la Lausanne pe care le-ați avut referitor la opusurile dvs. de compozitor și pe ce anume ați accentuat sau care au fost lucrările luate ca exemplu?*

O.N.: În primul rând, vreau să remarc faptul că am avut plăcuta surpriză de a întâlni, cu prilejul acestor conferințe și audiții, doi compatrioți. Este vorba de Ioana Bentoiu, care predă la acest Institut, și de Victor Colțea cu soția sa (și ea româncă) ce locuiesc în Elveția. Ca să vă răspund la întrebare, cred că cele expuse de mine, pe cale sonor – muzicală cât și verbală, au fost bine primite de către unii participanți la aceste prelegeri. Cu ei chiar am avut o călduroasă și armonioasă comuniune de idei, deziderate estetice și spirituale.

G.B.: *Dacă ar fi să vă contextualizați, desigur, nu axiologic ci descriptiv (stilistic, conceptual), unde considerați că se găsește opera dvs. în raport cu istoria și arealul culturii europene contemporane?*

O.N.: Mai întâi, să lămurim lucrurile. Ce se întâmplă în momentul de față cu cultura europeană care a avut, în tradiția ei, o evoluție atât de tumultuoasă și, în același timp, întortocheată (zigzagată) cu viteză accelerată? Eu consider că se află în pragul colapsului și al epuizării. Totul pare a fi fost deja spus. Nu mai există în zilele noastre orientări și direcții artistice ci numai găști ghetoizate, în jurul unor formații muzicale specializate pe interpretarea muzicii contemporane, de pildă, sau festivaluri cu același profil, găști care se ignoră total unele pe altele. Criteriile de promovare a compozitorilor în festivalurile „subterane” nu mai sunt cele de ordin valoric sau estetic, (cine mai știe astăzi ce este valoros în artă?) ci au numai un substrat politic sau de alte interese. A se vedea tendința filorusă a postului de

televiziune „Mezzo”, destinat melomanilor, cât și stagiunea de concerte „Neue Musik, Neue Klänge” de la WDR-Germania. Oare numai compozitorii ruși au jucat un rol important în muzica secolului XX-XXI? Se pare că Rusia, metamorfozată în citadelă a ortodoxiei, este cea care finanțează în secret și formațiunile de extremă dreapta din Europa. Această stare de fapt mai ascunde și atomizarea totală și dramatică a actului artistic cât și a creatorilor săi. Fiecare merge pe o altă cărare, dar majoritatea potecilor sunt deja bătătorite. Vremea solidarităților se pare că a apus. Trăim în prezent într-un multilog al surzilor. Priviți ce se întâmplă cu show-urile televizate unde interlocutorii se încălesc verbal unii pe alții. Nimeni nu-l mai ascultă pe celălalt.

Revenind acum la gusturile și aprecierile de ordin artistic, constat că discernământul și privirea axiologică, pe verticala valorică, au dispărut aproape în totalitate. În acest peisaj egalitarist în care trăim, elita minoritară și mediocritatea majoritară, talentații și nentalenții, profesioniștii și amatorii, autenticii și excrocii, originalii și plagiatorii stau împreună pe același palier, cu șanse și drepturi egale. Ba mai mult, observ că viclenii și impostorii sau scandalagiii au cei mai mulți sorți de izbândă. Confuzia valorică planează la cote maxime, într-o ceață densă. Privesc, cu mare amărăciune, cum existența noastră ca Spirite întrupate este condamnată parcă la o beznă a minții ce răzbate în toate planurile cognitive, de la religios până la artistic. De aici rezultă toată băjbâiala noastră subterană pe timpul existenței în trup.

Întorcându-mă la prezent, constat ca și Mario Vargas Llosa, că în zilele noastre ideile au murit, atât în plan social, filozofic cât și artistic, în beneficiul drogării exclusive a ochiului, cât și a ființei, cu imagini și halucinații vizuale. A se vedea spectacolele de tip Eurovision! Unde nu mai contează cine și cum cântă ci numai beția (orgia) vizuală a spectacolului.

O altă constatare: a dispărut aproape în totalitate critica muzicală. Priviți revista „Muzica” și veți constata, mai întâi, subțierea ei (datorită faptului că aproape nimeni nu o mai citește) cât și realitatea că studiile și cercetările asupra fenomenului muzical, în profunzimea sa, sunt făcute exclusiv de către compozitori din generația matură și bătrână. Fac excepție niscaiva priviri istorice făcute (la sfârșitul revistei) de câțiva istorici, și ei în vârstă. Au dispărut analizele unor opere muzicale de reper. Dar se mai știe care sunt acestea?

Cine este principala fiară, temutul prădător care devorează cultura înaltă? Divertismul, distracția și bășcălia în multiplele sale ipostaze. Se împlinește astfel, în prezent, victoria visceralului asupra spiritualului. Conform legii pieții, numai ceea ce place majorității, fără apetit pentru cultura înaltă, se vinde și se „digeră” cu voluptate în capitalismul sălbatic. Gusturile elitiste, sprijinite altădată de o aristocrație, și

ea minoritară, sau de un regim totalitar cu anumite interese ideologice, nu-și mai găsesc susținerea.

Cum se va putea ieși din acest marasm existențial (cel puțin, în plan artistic) cred eu, altfel decât printr-o catastrofă, care bate la ușă, urmată probabil de reevaluări și implicări pe o altă direcție, cu fundamente de natură spirituală. Asta înseamnă că știința și cultura să reușească împreună „spargerea sloiului de gheață” (prin percepția exclusivă a materiei, cu creierul și cele 5 simțuri) și să înceapă aruncarea unei priviri atestate spre ceea ce viețuiește dincolo de materie, spre Invizibil și Inauzibil, adică spre Metafizic.

În contextul actual, nu cred că rodul muzical al mâinilor mele are vreo șansă de a fi perceput și prețuit, ci mai degrabă ignorat. Poate că într-un viitor, așa cum îl prevăd eu, și în caz că se va împlini conform previziunilor mele, acesta ar putea fi luat în considerație.

G.B.: *Firesc, pentru fiecare, în raport cu gradul de cultură muzicală de care dispune, perspectiva și criteriile diferențierii între vechi și nou se modifică. La fel, în consecință, acceptările și respingerile. Cum considerați acum acest raport, în ce constau resorturile de noutate în gândirea și expresia muzicală și ce anume credeți că ar fi potrivit să se conserve, ca estetică, ideatică, tradiție...?*

O.N.: În ceea ce mă privește, nu sunt adeptul conservării unei tradiții, cu atât mai mult a uneia de factură națională, regională. Toate acestea sunt viziuni și practici reduționiste, înguste, uneori chiar falsuri și distorsiuni. Prefer coordonatele comune care unifică și nu cele care dezbină și separă. În fond, ce este națiunea, continentul sau planeta noastră? O fărâma minusculă, infimă a imensității cosmice.

Prefer Lărgirea și Saltul, printr-o nouă Revelație, în accesarea Lumii, așadar depășirea limitelor și nu conservarea lor. Mi-ar place să mă consider un compozitor cu viziuni cosmice, galactice și nu un exponent al școlii naționalo-folclorice românești. Acest din urmă statut, într-o epocă globală și mai mult chiar, universală, în ciuda tuturor rezistențelor, mi se pare a fi depășit. Aspirația către viziunea și muzica universului vizibil și invizibil au mai avut-o și alți compozitori și artiști plastici din generația mea. Consider că ea este mai actuală ca oricând pentru depășirea impasurilor, confuziilor și conflictelor (de ordin naționalist, tradiționalist, religios) în care ne aflăm în prezent în vederea prefigurării unui viitor mai armonios. Antica triadă a reunirii Adevărului cu Binele și Frumosul ar trebui restaurată, reînodată și reînnoită de urgență.

G.B.: *De curând, a avut loc a 26-a ediție a Săptămânii Internaționale a Muzicii Noi (SIMN), festival organizat de UCMR, care, pe linia conceptului artistic și repertorial, s-a aflat de această dată sub coordonarea compozitorului Dan Dediu. Știu că sunteți unul dintre muzicienii care ați urmărit de-a lungul timpului, cel puțin în arealul bucureștean, mai toate evenimentele de muzică contemporană. Cum apreciați evoluția acestei ultime ediții a SIMN?*

O.N.: Frecventez regulat festivalul SIMN încă de la începuturile sale, din 1991, atunci când directorul (fondator) era Ștefan Niculescu. În primii ani (deci la primele ediții) sălile de concert erau pline, mai ales cu tineri doritori să afle noutăți (pe cale acustică și, eventual, vizuală). Apoi, aceste săli au început să se golească treptat. Tinerii cu pricina au preferat ulterior, „Lăptăria lui Enache” și muzica ambientală din zonă (de factură rock-jazz). Astăzi, cu greu mai vezi, într-un loc unde se cântă muzică nouă, de factură cultă, tineri studenți de la secțiile de compoziție sau muzicologie ale Universității de muzică. Și ei preferă muzica rock, jazz...

Toți directorii, ce s-au perindat la conducerea acestui festival, s-au străduit să aducă ceva nou, interesant și provocator în programul ediției pe care au păstorit-o. Și în prezenta ediție (a26-a), Dan Dediu, actualul (dar și fost) director de festival, prezintă câteva noutăți excitante: așezarea compozitorilor cântați în titlaturi tematice („Ulise”, „Gulliver”, „Nirvana” și „Matrix”); factura caietului program este inedită, etc. Mi se pare a fi un demers curajos, demn de toată lauda. Sunt prezente multe direcții, mai noi sau mai vechi (unele chiar în haine înprospătate). Sunt mulți compozitori cântați. Îmi lipsesc câțiva colegi de generație (Lucian Mețianu, Mihai Mitrea Celarianu, Liviu Glodeanu, Nicolae Brânduș).

Am o singură îndoială, ce se referă la seriozitatea actului interpretativ. Fără un număr minim de repetiții (6, 7 pentru fiecare piesă cântată) nu se poate realiza o imagine corectă a mesajului transmis de către compozitor, prin intermediul interpretului, către receptorii aflați în sală (indiferent de cifra lor). Din păcate, la noi în România, actul interpretativ este, la modul tradițional viciat și lipsit de o minimă seriozitate, responsabilitate (spuneți-i cum vreți!). Desigur, există și factori de ordin financiar cu care se scuză o asemenea atitudine. Oricum, este salutar faptul că (mai) există acest festival.

Interviu de
George BALINT